

Wyrok z dnia 8 czerwca 2005 r., V CK 286/05

Wskazanie przez nadawcę przesyłki w liście przewozowym osoby trzeciej jako opłacającej należności przewozowe (płatnika) nie jest równoznaczne ze zwolnieniem nadawcy lub odbiorcy przesyłki z obowiązku ich zapłaty przewoźnikowi, jeżeli skutek taki nie został objęty wolą stron umowy przewozu.

Sędzia SN Stanisław Dąbrowski (przewodniczący)

Sędzia SN Marian Kocon

Sędzia SN Zbigniew Kwaśniewski (sprawozdawca)

Sąd Najwyższy w sprawie z powództwa Polskich Kolei Państwowych "C.", S.A. w W. przeciwko R. Spółce Węglowej, S.A. w R. i Kompanii Węglowej S.A. w K. o zapłatę, po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 8 czerwca 2005 r. kasacji pozwanej Kompanii Węglowej, S.A. w K. od wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 13 października 2004 r.

oddalił kasację i zasądził od pozwanej na rzecz powódki kwotę 3600 zł tytułem kosztów postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Sąd Apelacyjny uwzględnił w części apelację powodowej spółki (przewoźnika) i zasądził od pozwanej Kompanii Węglowej, S.A. kwotę 325 009,80 zł z ustawowymi odsetkami, a w pozostałej części oddalił apelację. Sąd stwierdził, że obowiązek zapłaty przewoźnikowi tzw. przewoźnego z tytułu umowy przewozu spoczywa bezpośrednio na nadawcy, a wskazanie przez nadawcę w liście przewozowym innego podmiotu jako zobowiązanego do zapłaty przewoźnego nie zwalnia nadawcy z obowiązku spełnienia świadczenia wobec przewoźnika. W ocenie Sądu, zastrzeżenie w liście przewozowym spełnienia świadczenia pieniężnego przez osobę trzecią, płatnika, skutkuje przyjęciem przez nadawcę ryzyka wypłacalności tego płatnika, niezależnie od stosunków obligacyjnych łączących go z

przewoźnikiem. Sąd Apelacyjny uznał ponadto, że zawierane przez powódkę, umowy rozliczeniowe z płatnikami nie miały charakteru zwalniającego z długu wobec przewoźnika potencjalnych nadawców lub odbiorców przesyłki z tytułu obowiązku zapłaty przewoźnego. Brak podstaw do zastosowania art. 5 k.c. Sąd Apelacyjny uzasadnił niewykazaniem przez stronę pozwaną, jaka konkretnie zasada współżycia społecznego została naruszona i które okoliczności uzasadniają podniesienie tego zarzutu.

W kasacji pozwanej, opartej na pierwszej podstawie kasacyjnej, zarzucono naruszenie art. 391 k.c., uzasadniając je błędną oceną Sądu, że wpisanie w rubrykach 17 i 21 listów przewozowych przez pozwaną (nadawcę) numeru identyfikującego osobę trzecią oraz numeru umowy rozliczeniowej nadaje umowie stron charakter umowy o spełnienie świadczenia przez osobę trzecią (płatnika), z przyjęciem odpowiedzialności gwarancyjnej pozwanej względem powódki. Ponadto zarzucono naruszenie art. 47 § 2 ustawy z dnia 15 listopada 1984 r. – Prawo przewozowe (jedn. tekst: Dz.U. z 2000 r. Nr 50, poz. 601 ze zm. – dalej: "Pr.przew.") przez jego pominięcie i w konsekwencji wadliwą aprobatę przez Sąd odwoławczy stanowiska Sądu pierwszej instancji, że wskazania listów przewozowych co do osoby opłacającej należności przewozowe nie mogą być traktowane jako „zastrzeżenia umowne” ze względu na niespełnianie wymogów co do reprezentacji. (...)

Sąd Najwyższy zważył, co następuje: (...)

W orzecznictwie trafnie podkreślono, że zgodnie z art. 90 Pr.przew. pierwszeństwo stosowania mają przepisy Prawa przewozowego, a przepisy ogólne zawarte w kodeksie cywilnym, w tym także mające za przedmiot regulacji umowę przewozu, mają zastosowanie posiłkowe, gdy przepisy szczególne danego zagadnienia nie regulują albo gdy nie regulują go w sposób wyczerpujący (por. uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 19 marca 1999 r., II CKN 231/98, OSNC 1999, nr 10, poz. 179). Ponieważ przepisy Prawa przewozowego nie stanowią *expressis verbis* o obowiązku nadawcy przesyłki zapłaty przewoźnikowi wynagrodzenia za wykonanie jej przewozu, należy sięgnąć do przepisów kodeksu cywilnego. Przepis art. 774 k.c. przewiduje, że przewoźnik zobowiązuje się w zakresie działalności swojego przedsiębiorstwa do przewiezienia za wynagrodzeniem m.in. rzeczy. Okolicznością bezsporną jest, że kontrahentem przewoźnika w umowie przewozu rzeczy jest – według terminologii kodeksu

cywilnego – wysyłający przesyłkę, na którym spoczywa obowiązek zapłaty przewoźnikowi wynagrodzenia na podstawie art. 353 § 1 w związku z art. 774 k.c. Wszystkie ewentualne modyfikacje tego ustawowego obowiązku wysyłającego wymagają wyraźnego umownego uzgodnienia przez strony umowy przewozu, dopuszczalnego w ramach wyznaczonych zasadą swobody kontraktowej.

Na podstawie art. 38 ust. 1 i ust. 2 pkt 4 Pr.przew. nadawca składa przewoźnikowi na przesyłkę towarową list przewozowy, w którym zamieszcza m.in. wskazanie sposobu rozliczeń. Czynności te może również wykonać osoba oddająca przewoźnikowi przesyłkę do przewozu, gdyż na podstawie art. 47 ust. 2 Pr.przew. uważa się ją za upoważnioną przez nadawcę do wykonywania wszelkich czynności związanych z zawarciem umowy przewozu. W piśmiennictwie dominuje jednolite stanowisko, że funkcja dowodowa listu przewozowego polega na tym, iż list ten stanowi dowód zawarcia umowy przewozu, jej treści oraz dowód wykonania umowy przewozu. Z zapisów poczynionych w listach przewozowych wynika jedynie, że nadawca określił płatnika mającego opłacić należności przewozowe. Jednakże brzmienie listów przewozowych nie obejmuje żadnych adnotacji mających wskazywać na to, aby strony umowy przewozu uzgodniły, że określenie przez nadawcę płatnika jest równoznaczne ze zwolnieniem nadawcy z jego podstawowego obowiązku wynikającego z umowy przewozu, a mianowicie zapłaty wynagrodzenia przewoźnikowi na wypadek, gdyby wskazany płatnik nie dokonał zapłaty. Skarżący trafnie podniósł, że konsekwencją wpisów w rubrykach 17 i 21 listów przewozowych jest określenie technicznego sposobu rozliczenia się stron bez zmiany zasad odpowiedzialności za zapłatę przewoźnego, wynikających z kodeksu cywilnego i Prawa przewozowego. Oznacza to, że dopóki strony umowy przewozu nie uzgodniły w niej zwolnienia wysyłającego z obowiązku zapłaty wynagrodzenia przewoźnikowi, dopóty samo wskazanie osoby trzeciej jako płatnika nie jest równoznaczne z zastrzeżeniem zwolnienia przez strony umowy przewozu.

Z ustaleń wynika, że zastrzeżenia w listach przewozowych dotyczące wskazania osoby płatnika, nadawca uczynił na podstawie wskazania swojego kontrahenta – kupującego, co nie przeczy stanowisku, że było to wyłącznie własne przyrzeczenie nadawcy poczynione wobec przewoźnika odnośnie do tego, kto opłaci przewoźne. Nie może być ono jednak utożsamiane z równoczesną milczącą zgodą przewoźnika na zwolnienie nadawcy z obowiązku zapłaty przewoźnego, a treść listu

przewozowego nie daje podstaw do przyjęcia, aby przewoźnik aprobował taki zamiar nadawcy.

Trafnie podkreślił Sąd Apelacyjny, że postanowienia umowy sprzedaży węgla, regulujące sposób ponoszenia kosztów jego transportu, której wykonanie wymagało zawarcia umowy przewozu celem wydania przedmiotu sprzedaży kupującemu odbiorcy, nie mogą być bezpośrednio przenoszone na stosunki zobowiązaniowe stron umowy przewozu, przewoźnik bowiem nie był stroną umowy sprzedaży. Skoro treść listów przewozowych i poczynione ustalenia nie dają podstaw do przyjęcia, aby zamiar nadawcy wskazania osoby płatnika z równoczesnym skutkiem zwalniającym nadawcę z obowiązku zapłaty przewoźnego został zaaprobowany przez przewoźnika jako jego kontrahenta, zasadne jest stanowisko, że strony umowy przewozu takiego skutku nie zastrzegły.

W tej sytuacji o treści łączącego strony sporu stosunku zobowiązaniowego decyduje treść umowy przewozu oraz treść postanowień wydanego przez powódkę wzorca umownego w postaci regulaminu przewozu przesyłek towarowych. W piśmiennictwie podkreśla się, że na podstawie art. 384 § 2 zdanie pierwsze k.c. dostarczenie wzorca przy zawieraniu umowy nie jest wymagane wtedy, gdy posługiwanie się nim jest zwyczajowo przyjęte w stosunkach danego rodzaju, a druga strona mogła się z łatwością dowiedzieć o jego treści. W najnowszym piśmiennictwie wskazano też, że posługiwanie się regulaminami opracowanymi przez przewoźników ma charakter zwyczajowy, a przesłanka możliwości łatwego dowiedzenia się o jego treści jest spełniona nawet w razie udostępnienia go przez przewoźnika w Internecie.

Nie można więc odmówić racji stanowisku Sądu Apelacyjnego, który wskazał na § 16 ust. 5 regulaminu przewozu przesyłek towarowych jako na źródło obowiązku pozwanego nadawcy przesyłki zapłacenia powodowemu przewoźnikowi przewoźnego w sytuacji, w której wskazana przez nadawcę w liście przewozowym osoba trzecia – płatnik – uchyliła się od dokonania zapłaty przewoźnikowi. Trafnie stwierdził Sąd odwoławczy, że samo wskazanie przez nadawcę w liście przewozowym osoby trzeciej jako płatnika zwalnia nadawcę tylko chwilowo z obowiązku zapłaty przewoźnego, tj. w momencie nadania przesyłki do przewozu, jeżeli strony umowy przewozu nie zastrzegły dalej idącego zwolnienia nadawcy przesyłki od wykonania tego obowiązku. Zgodzić się należy z Sądem Apelacyjnym również i w tej kwestii, że zawierane przez przewoźnika z płatnikami tzw. umowy

rozliczeniowe nie wywoływały bezpośredniego skutku zwalniającego nadawcę lub odbiorcę przesyłki z obowiązku zapłaty należności przewozowych przewoźnikowi, jeśli skutek taki nie został objęty wolą obu stron umowy przewozu. (...)

W tym stanie Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji (art. 393¹² k.p.c.).